

5.

1495

1868.



N. 5.



Gesti-maa-rahwa

Kalender

eht

Täht-Ramat

1868

aasta peale pärrast meie

Issanda Jeesuse Kristusse

sündimist.

Sel aastal on 366 päawa.

Tallinnas,

trükitud Lindworski pärrijate kirjadega.



Märkide seletus.

- Noor-kuu. ☉ Täis-kuu.
) Esmene weerand. ☾ Wiimne weerand.
 e. l. enne lõunat. — p. l. pärast lõunat.
 P. Püha. — p. pärast ehk päär.

Aasta muutmised.

- Revmade** hakkab 8. Vaastu-kuu pääwal kellu 9, 19 minutit e. lõunat. Siis on päär ja ö ühhe pikkused.
Sui hakkab 9. Jaani-kuu pääwal kellu 5, 48 minutit e. l. Siis on meil kõige pikem päär.
Süggise hakkab 10. Mhlli-kuu pääwal kellu 8, 12 minutit p. lõunat. Siis on jälle päär ja ö ühhe pikkused.
Lalwe hakkab 9. Jõuku-kuu pääwal kellu 2, 7 minutit pärast lõunat. Siis on meil kõige lühhem päär.
Jõulu ja **Wassla-pääwa** wahhel on 9 nädalat 2 pääwa.

Pääwa- ja Kuu-warjutamised.

Sel 1868 aastal on 2 Pääwa- ja Kuu-warjutamist, agga Tallinnas mitte nähha.

Von der Censur gestattet.

Reval, den 29. August 1867.

Aastaid arwatakse tänawu:

	Aastat.
Maailma loomisest	5817
Jesuse Kristuse sündimisest	1868
Tartu linna ülesehitamisest	838
Ristiuse Riimaale tulemisest	677
Tallinna ülesehitamisest	649
Pernu linna alustamisest	613
Raamatude trükimise hakatusest	428
Luteruse õige usu üleswõtmisest	351
Lindworsi trükimaja hakatusest	260
Wanast katkust	211
Wäe Brandenburgi minemisest	190
Toompää ärapäsemisest	184
Suurest näljast Riia- ja Tallinna maal	173
Peterburgi linna ülesehitamisest	165
Teisest katkust	158
Meie Maa Wene-riigi walitsuse alla saamisest	158
Tartu suure kooli alustamisest	66
Uute rööngide panemisest	65
Prantsuse Moskwas olemisest	56
Cesti-maa priiuse kuulutusest	51
Meie suure Keisri Herra Aleksandri II. sündim...	50
Riia-maa priiuse kuulutusest	49
Sumalateenistusest ne kiriku-seäbuse järel	34
Krim sõda hakatusest	14
Meie Keisri Herra Aleksandri II. walitsuse hak...	13
Wiimsest hinge kirjutusest	10
Wene-maa priiuse kuulutusest	7

Nääri päaw. — Kristuse ümberleikamisest. Luk. 2, 21.

1 Esmasp.	Nääri päaw	
	Mita Jummal!	
2 Teisip.	Aabel, Set	Lund
3 Restnäd.	Genot	
4 Neljasp.	Metusala	 6, 42 p. l.
5 Reede	Simeon	
6 Laupäaw	3 Kuninga P.	ja

1 P. p. 3 R. P. — Jeesus 12 aastat wana. Luk. 2, 41—52.

7 Pühap.	Juljanus	
8 Esmasp.	Erart	parraß
9 Teisip.	Beatus	
10 Restnäd.	Paawli pw.	tülm.
11 Neljasp.	Swrain	
12 Reede	Rein	 8, 57 p. l.
13 Laupäaw	Hilarius	

2 P. p. 3 R. P. — Pülmad Kaana linnas. Joan. 2, 1—11.

14 Pühap.	Robert	
15 Esmasp.	Tiidrit	Selged
16 Teisip.	Kiispert	

17 Restnäd.	Tönitse pw.	
18 Neljasp.	Alfel	tül-
19 Reede	Saara	
20 Laupäaw	Waab. Seb.	 7, 54 p. l.

3. P. p. 3. R. P. Pealikust Kapernauma-linnas. Matt. 8, 1—13.

21 Pühap.	Reetu	
22 Esmasp.	Madleena	
23 Teisip.	Lota	mad
24 Restnäd.	Timoteus	
25 Neljasp.	Paawli ümb.	
26 Reede	Polikarpus	
27 Laupäaw	Krisostomus	 11, 14 c. l.

9 P. e. R. ül. P. — Wina-mäest. Matt. 20, 1—16.

28 Pühap.	Kaarl	
29 Esmasp.	Samuel	
30 Teisip.	Adelgund	ilmad.
31 Restnäd.	An	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. kabetja 50 minutit, ja weereb alla l. kolm 29 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kabetja 33 minutit, ja weereb alla l. kolm 52 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kabetja 12 minutit, ja weereb alla l. nelli 17 minutit.

1 Neljasp.	Pirita	Tuisk
2 Neede	Rüünla pw.	 10, 56 e. l.
3 Laupääv	Hanna	

8 Pühha e. Kr. üll. Pühha. — Kõlwaja. Luf. 8, 4—15.

4 Pühap.	Weronika	
5 Esmasp.	Agata	ja
6 Teisip.	Toora	
7 Restnäd.	Rikard	lumme-
8 Neljasp.	Salomon	
9 Neede	Apollonia	saddo.
10 Laupääv	Kolastika	

Paasto Pühha. — Pime tee ääres. Luf. 18, 31—43

11 Pühap.	Cedu	 3, 59 p. l.
12 Esmasp.	Gilalia	
13 Teisip.	Wastla pw.	
14 Restnäd.	Tuhka pw.	Heitlit
15 Neljasp.	Wauстина	
16 Neede	Juula	ilm.
17 Laupääv	Konstantia	

1 P. Paastus.	Kristust kiusatakse.	Matt. 4, 1—11.
18 Pühap.	Konfordia	
19 Esmasp.	Sim. Apost.	 6, 28 e. l.
20 Teisip.	Eigarius	
21 Restnäd.	Jesaias	Selged
22 Neljasp.	Peetri pw.	
23 Neede	Miina	ja
24 Laupääv	Madisse pw.	

2 P. Paastus.	Kananea maa naene.	Matt. 15, 21—28.
25 Pühap.	Wiktoria	 10, 1 p. l.
26 Esmasp.	Nestor	
27 Teisip.	Leander	külmad
28 Restnäd.	Justus	
29 Neljasp.	Matarius	ilmad.

11el selle kuu pw. tõuseb väike l. seitse 4 minutit, ja weereb alla l. nelli 46 minutit. — 11mal tõuseb väike l. seitse 17 minutit, ja weereb alla l. wiis 1 minutit. — 21mal tõuseb väike l. kuu 49 minutit, ja weereb alla l. wiis 36 minutit.

1 Neede	Albinus	Kuiv külm.
2 Laupääv	Medea	
3 P. Paast. — Kristus ajab kuratid välja. Ent. 11, 14—28.		
3 Pühap.	Kunifunde	
4 Esmasp.	Adrian	8, 8 e. l.
5 Teisip.	Angelus	
6 Keisnäd.	Kotwrid	Behmed
7 Neljasp.	Perpetua	
8 Neede	Palwe pääv	ilmad
9 Laupääv	Pööri pw.	
4 Paastus P. — Kristus sööda 5000 meest. Joan. 6, 1—15.		
10 Pühap.	Miklus	
11 Esmasp.	Konstantin	ja
12 Teisip.	Kreefor	8, 38 e. l.
13 Keisnäd.	Ernst	
14 Neljasp.	Sakarjas	
15 Neede	Matilde	lund.
16 Laupääv	Aleksander	
5 P. Paastus. — Jesus kiirwidega wisatud. Joan. 8, 46—59.		
17 Pühap.	Truuta	

18 Esmasp.	Kabriel	
19 Teisip.	Joosep	2, 7 v. l.
20 Keisnäd.	Olga	
21 Neljasp.	Pent	Parras
22 Neede	Rawael	külm.
23 Laupääv	Tiits	
6 P. Paastus. — Kristuse sisesõitmine Matt. 21, 1—9.		
24 Pühap.	Palmi Püha.	Tuult.
25 Esmasp.	P. Maarja pw.	
26 Teisip.	Manuel	8, 55 e. l.
27 Keisnäd.	Kustaw	
28 Neljasp.	Suur Neljasp.	
29 Neede	Suur Neede	Ilm
30 Laupääv	Adonius	
R. üll. P. — Kristuse ülestõusmine. Mark. 16, 1—8.		
31 Pühap.	1 Ülestõus. P.	pörab.
Ijel selle kuu p. tõuseb päike k. kuu 25 minutit, ja weereb alla k. wiis 55 minutit. — 11mal tõuseb päike k. wiis 56 minutit, ja weereb alla k. kuu 19 minutit. — 21mal tõuseb päike k. wiis 26 minutit, ja weereb alla k. kuu 42 minutit.		

1 Esmasp.	2 Ülestõus. P.	Weider
2 Teisip.	Paulina	
3 Keisnäd.	Werdinand	 10, 14 p. 1.
4 Neljasp.	Ambrosius	
5 Reede	Matsum	ilm.
6 Laupääm	Rölestin	

1 P. p. üll. P. — Kinnipandud ukseid. Joan. 20, 19—31.

7 Pühap.	Aron	
8 Esmasp.	Liborius	Wihma
9 Teisip.	Bogislaus	
10 Keisnäd.	Esekiel	 9, 59 p. 1.
11 Neljasp.	Leo	
12 Reede	Julius	faddo.
13 Laupääm	Justinus	

2 P. p. üll. P. — Sea karjane. Joan. 10, 12—16.

14 Pühap.	Künni pääm	
15 Esmasp.	Olimpia	Witu
16 Teisip.	Karistus	
17 Keisnäd.	Rudolw	 7, 57 p. 1.

18 Neljasp.	Valerian	
19 Reede	Simon	ilm
20 Laupääm	Jakobina	

3 P. p. üll. P. — Ürikesse aja värast. Joan. 16, 16—23.

21 Pühap.	Adolarus	
22 Esmasp.	Rajus	ja
23 Teisip.	Jürri pääm	
24 Keisnäd.	Albert	 8, 16 p. 1.
25 Neljasp.	Markussepw.	
26 Reede	Etfekias	wahhel
27 Laupääm	Anastasiu	

4 P. p. üll. P. — Kristuse äramuremisest. Joan. 16, 5—15.

28 Pühap.	Witalis	
29 Esmasp.	Reimund	päwa soe.
30 Teisip.	Erastus	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. nelli 34 minutit, ja weereb alla k. seitse 9 minutit. — 11mal tõuseb päike k. nelli 25 minutit, ja weereb alla k. seitse 33 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kolm 58 minutit, ja weereb alla k. seitse 57 minutit.

1 Keisnäd.	Wölbrü p.w.	
2 Neljasp.	Sigismund	6, 54 p. l.
3 Reede	† Leidmise p.w.	
4 Laupääv	Wlorian	Wilu
5 P. v. üll. P. — Digest vallumiseft. Joan. 16, 23—30.		
5 Pühap.	Rotard	ilm.
6 Esmasp.	Sufanna	
7 Teisip.	Ulrika	Tuult.
8 Keisnäd.	Tanislauß	
9 Neljasp.	Caewamin. P.	Päwa
	Suur † p.w.	
10 Reede	Kordian	8, 15 e. l.
11 Laupääv	Pankratsius	
6 P. v. üll. P. — Rõõmustajast waimust. Joan. 15, 26—16, 4.		
12 Pühap.	Henriete	
13 Esmasp.	Serwatfius	foe.
14 Teisip.	Kristjaan	
15 Keisnäd.	Sohwi	Selged
16 Neljasp.	Peregrinus	

17 Reede	Anton	21 e. l.
18 Laupääv	Cerik	
Nelli Pühha. — Pühha Waimust. Joan. 14, 23—31.		
19 Pühap.	Neli pühha 1 p.w.	ilmad.
20 Esmasp.	Neli pühha 2 p.w.	
21 Teisip.	Pontufina	Wihm.
22 Keisnäd.	Miili	Jälle
23 Neljasp.	Tesiderius	
24 Reede	Ester	8, 34 e. l.
25 Laupääv	Urbanus	
Kolmaino Jummalä P. — Jeesus ja Rikodemus. Joan. 3, 1-15.		
26 Pühap.	Eduard	
27 Esmasp.	Ludolw	illufad
28 Teisip.	Willem	
29 Keisnäd.	Mart	ilmad.
30 Neljasp.	Wigand	
31 Reede	Petronella	

Ifel selle kuu p.w. tõuseb päike l. kolm 34 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 20 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kolm 13 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 42 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kaks 57 minutit, ja weereb alla l. üheksa.

1 Laupääd Kotsalt  11, 53 e. l.

1 P. v. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luf. 16, 19—31.

2 Pühap.	Martellus	
3 Esmasp.	Guuma	Kange
4 Teisip.	Tarius	
5 Restnäd.	Boniwatsius	wihm
6 Neljasp.	Artemius	
7 Reede	Eufreetsia	
8 Laupääd	Medardus	 4, 21 p. l.

2 P. v. 3. a. J. P. — Suurest õhtu söömaajast. Luf. 14, 16—24.

9 Pühap.	Pittkem pw.	
10 Esmasp.	Hans	ja
11 Teisip.	Barnabas	
12 Restnäd.	Pasilides	mürrista-
13 Neljasp.	Tobias	
14 Reede	Tetlow	
15 Laupääd	Wiidi pw.	 7, 30 e. l.

— P. v. 3. a. J. P. — Arakadunud lambast. Luf. 15, 1—10.

16 Pühap. | Justina minne.

17 Esmasp.	Nikander	
18 Teisip.	Homerus	Selged
19 Restnäd.	Kerwafius	
20 Neljasp.	Wlorentin	ilmad
21 Reede	Rael	
22 Laupääd	Karolina	 10, 18 p. l.

4 P. v. 3. a. J. P. — Olge armulisesed. Luf. 6, 36—42.

23 Pühap.	Pasilius	
24 Esmasp.	Jaani pääd.	ja
25 Teisip.	Webronia	
26 Restnäd.	Jeremias	pörawad
27 Neljasp.	Ladislauß	
28 Reede	Josua	soja
29 Laupääd	Peetri Paw. p.	

5 P. v. 3. a. J. P. — Nohte kallasaak. Luf. 5, 1—11.

30 Pühap. | Villa | pole.

11el selle kuu pw. tõuseb päike l. kaks 46 minutit, ja weereb alla l. üheksa 14 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kaks 45 minutit, ja weereb alla l. üheksa 19 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kaks 52 minutit, ja weereb alla l. üheksa 15 minutit.

1	Esmaasp.	Teobald	☾ 2, 20 p. l.
2	Teisip.	Heina M. pw.	
3	Refnäd.	Kornelius	
4	Neljasp.	Ulrik	Wihm
5	Reede	Anselm	
6	Laupääv	Hektor	ja weikene

6 P. v. 3 a. J. P. — Wariseride õigusest. Matt. 5, 20 — 26.

7	Pühap.	Demetrius	● 11, 35 p. l.
8	Esmaasp.	Kilian	
9	Teisip.	Kirillus	tuul.
10	Refnäd.	7 Wenda	
11	Neljasp.	Eleanor	Soojad
12	Reede	Hindrek	päwad.
13	Laupääv	Marreta pw.	

7 P. v. 3 a. J. P. — 4000 meest sõdetakse. Mark. 8, 1 — 9.

14	Pühap.	Ponawent	☾ 3, 31 p. l.
15	Esmaasp.	Apost. jäg.	
16	Teisip.	August	
17	Refnäd.	Aleksius	Palawad

18	Neljasp.	Rosina	heina
19	Reede	Bridrika	päwad.
20	Laupääv	Gelas	

8 P. v. 3 a. J. P. — Walle prohwetitest. Matt. 7, 15 — 23.

21	Pühap.	Daniel	
22	Esmaasp.	Maarja Mad.	☾ 1, 31 p. l.
23	Teisip.	Oskar	Mürrista-
24	Refnäd.	Kristina	minne
25	Neljasp.	Jakobi pw.	
26	Reede	Anu	ja weikene
27	Laupääv	Marta	

9 P. v. 3 a. J. P. — Ülekõhtune majapidaja. Luf. 16, 1 — 9.

28	Pühap.	Plato	wihm.
29	Esmaasp.	Olowi pw.	
30	Teisip.	Abdon	☾ 2, 7 p. l.
31	Refnäd.	Kristwrid	

Isel jelle kuu pw. tõuseb päike l. kolm 7 minutit, ja weereb alla l. ühheksa 3 minutit. — Ilmal tõuseb päike l. kolm 26 minutit, ja weereb alla l. kaheksa 45 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kolm 48 minutit, ja weereb alla l. kaheksa 23 minutit.

1 Neljasp.	Petri wang.	
2 Neede	Hannibal	Parras
3 Laupääv	Cleasar	

10 P. p. 3a. J. P. — Jerusalema ärrarikmütsesi. Lut. 19, 41-48.

4 Pühap.	Tominiuf	foe ja
5 Esmasp.	Oswald	
6 Teisip.	Krist. ärras	6, 51 e. l.
7 Restnad.	Aline	
8 Neljasp.	Kerhard	
9 Neede	Romanus	felged
10 Laupääv	Lauritse pw.	

11 P. p. 3a. J. P. — Wariserist ja tönerist. Lut. 18, 9—14.

11 Pühap.	Herm	ilmad.
12 Esmasp.	Klaara	
13 Teisip.	Ellu	2, 26 e. l.
14 Restnad.	Eisebius	
15 Neljasp.	Rufki M. pw.	Wilud
16 Neede	Isaaf	pääwad.
17 Laupääv	Wilibald	

12 P. p. 3a. J. P. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

18 Pühap.	Leenu	
19 Esmasp.	Seebald	Wihm
20 Teisip.	Pärnard	
21 Restnad.	Rut	3, 56 e. l.
22 Neljasp.	Wilibert	
23 Neede	Sakeus	
24 Laupääv	Pärtli pw.	ja

13 P. p. 3a. J. P. — Preestrist ja Levitist. Lut. 10, 23—37.

25 Pühap.	Ludwi	
26 Esmasp.	Jrenäus	weikene
27 Teisip.	Kebhard	
28 Restnad.	Augustin	11, 43 p. l.
29 Neljasp.	Joan. hut.	
30 Neede	Benjamin	tuul.
31 Laupääv	Rebekka	

Ijel selle kuu pw. tõuseb väike k. neli 13 minutit, ja weereb alla k. seitse 55 minutit. — 11mal tõuseb väike k. neli 36 minutit, ja weereb alla k. seitse 27 minutit. — 21mal tõuseb väike k. neli 59 minutit, ja weereb alla k. kuus 58 minutit.

14 P. p. 3 a. J. P. — Kümnest piddalitõbbisest. Luf. 17, 11

1 Pühap.	Ekidius	
2 Esmasp.	Liisa	Selged
3 Teisip.	Reinard	
4 Keisnäd.	Kai	 2, 59 p. l.
5 Neljasp.	Mooses	
6 Reede	Magnus	ilmad.
7 Laupääm	Regina	

15 P. p. 3 a. J. P. — Mammonast. Matt. 6, 24—34.

8 Pühap.	Maarja sünd.	
9 Esmasp.	Pruno	Uddused
10 Teisip.	Eina	
	Pööri pw.	
11 Keisnäd.	Gewald	 4, 1 p. l.
12 Neljasp.	Sirus	
13 Reede	Amatus	päwad.
14 Laupääm	† üllendam.	

16 P. p. 3 a. J. P. — Rainsi linna suruust. Luf. 7, 11—17.

15 Pühap.	Nikodemus	
16 Esmasp.	Leontina	Kange tuul.

17 Teisip.	Josepina	
18 Keisnäd.	Kotlob	Ilmad
19 Neljasp.	Werner	 9, 37 p. l.
20 Reede	Wausta	
21 Laupääm	Matteuse pw.	

17 P. p. 3 a. J. P. — Weetõbbisest. Luf. 14, 1—11.

22 Pühap.	Moorits	
23 Esmasp.	Dsea	
24 Teisip.	Joan. jaam.	põrawad
25 Keisnäd.	Kleomas	
26 Neljasp.	Joan. õpet.	
27 Reede	Adolw	 7, 52 e. l.
28 Laupääm	Wentsel	

18 P. p. 3 a. J. P. — Suurem käst. Matt. 22, 34—46.

29 Pühap.	Mihkli pw.	wilumaks.
30 Esmasp	Hironimus	

Isel selle kun pw. tõuseb päike l. wiis 25 minutit, ja weereb alla l. kuus 26 minutit. — 11mal tõuseb päike l. wiis 47 minutit, ja weereb alla l. wiis 56 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kuus 11 minutit, ja weereb alla l. wiis 26 minutit.

1 Teisip.	Wolmar	
2 Restnäd.	Woldemar	Ranged
3 Neljasp.	Jairus	
4 Reede	Brants	0, 40 e. l.
5 Laupääm	Bridebert	

19 P. v. 3 a. J. P. — Alwatud inimiseft. Matt. 9, 1—8.

6 Pühap.	Leikuse Püha	
7 Esmasp.	Maali	tuuled
8 Teisip.	Tomafia	
9 Restnäd.	Tionisius	ja
10 Neljasp.	Arwid, Mai	
11 Reede	Burfard	11, 21 e. l.
12 Laupääm	Walwrid	

20 P. v. 3 a. J. P. — Pulma riidesi. Matt. 22, 1—14.

13 Pühap.	Teresia	
14 Esmasp.	Kalikstus	wihma.
15 Teisip.	Hedu	
16 Restnäd.	Kallus	Uddune
17 Neljasp.	Leonhart	

18 Reede	Luukase pw.	0, 44 p. l.
19 Laupääm	Lutsius	

21 P. v. 3 a. J. P. — Kuninga mehe pojast. Joan. 4, 47—54.

20 Pühap.	Euteruse usu öiendam. P.	ilm ja
21 Esmasp.	Ursel	
22 Teisip.	Rordula	weikene
23 Restnäd.	Sewerin	
24 Neljasp.	Salome	
25 Reede	Krispin	
26 Laupääm	Amandus	3, 26 p. l.

22 P. v. 3 a. J. P. — Karmwalast jallaseft. Matt. 18, 23—35.

27 Pühap.	Kapitolin	
28 Esmasp.	Simon Jud.	rahhe
29 Teisip.	Engelhard	
30 Restnäd.	Absalon	faddu.
31 Neljasp.	Wolfgang	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kuu 34 minutit, ja weereb alla k. neli 57 minutit. — Ilmal tõuseb päike k. kuu 59 minutit, ja weereb alla k. nelli 29 minutit. — 21mal tõuseb päike k. seitse 24 minutit, ja weereb alla k. neli 3 minutit.

1 Reede Pühade pw. 0, 35 p. l.
2 Laupääm Hingede pw.

23 P. p. 3 a. J. P. — Kohu rahhast. Matt. 22, 15—22.

3 Pühap. Kottip
4 Esmasp. Ot Selge
5 Teisip. Plandina
6 Keisnäd. Käsper ilm.
7 Neljasp. Baltasar
8 Reede Klaudius Lumme.
9 Laupääm Joobst

24 P. p. 3 a. J. P. — Jairi türest. Matt. 9, 18—26.

10 Pühap. Mart. Lutter 8, 26 p. l.
11 Esmasp. Mart. Piisk.
12 Teisip. Joonas
13 Keisnäd. Arkadius jaddu.
14 Neljasp. Priidik
15 Reede Leopold Sula.
16 Laupääm Otomar

25 P. p. 3 a. J. P. — Siirisa ära kaudamise tööst. Matt. 24, 15—28.

17 Pühap. Alvens
18 Esmasp. Ebra 2, 39 p. l.
19 Teisip. Viisbet
20 Keisnäd. Amos
21 Neljasp. Maarja ohw. Külmad
22 Reede Sefilia kuivad
23 Laupääm Klement

26 P. p. 3 a. J. P. — Wiimsest kotte pööwa. Matt. 25, 31—49.

24 Pühap. Surn. mäl. p. 11, 13 p. l.
25 Esmasp. Kadrina pw.
26 Teisip. Konrad
27 Keisnäd. Jeta päwad.
28 Neljasp. Künter
29 Reede Gewert Behme ilm.
30 Laupääm Andrese pw.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. seitse 52 minutit ja weereb alla k. kolm 37 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kabheffa 16 minutit, ja weereb alla k. kolm 17 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kabheffa 37 minutit, ja weereb alla k. kolm 3 minutit.

1 Kr. tulem. P. — Kristusse sisse võtmine. Matt. 21, 1—9.

1 Pühap.	Arend	
2 Esmasp.	Kandidus	3, 1 e. l.
3 Teisip.	Taali	
4 Reiknäd.	Barbo	Pilves
5 Neljasp.	Sabina	
6 Neede	Niggola pw.	ja umne
7 Laupääv	Antonia	

2 Kr. tulem. P. — Tähhed enne viimist pääva. Euf. 21, 25—36.

8 Pühap.	Maarja saam.	ilm.
9 Esmasp.	Joachim	
	Lühhem pääv	Uumme
10 Teisip.	Judit	6, 7 e. l.
11 Reiknäd.	Elz	
12 Neljasp.	Ottilia	saddu.
13 Neede	Lutsia	
14 Laupääv	Nikafius	Range

3 Kr. tulem. P. — Joannis wangi tornis. Matt. 11, 2—10.

15 Pühap.	Johanna	külm.
16 Esmasp.	Albina	

17 Teisip.	Ignatius	3, 27 p. l.
18 Reiknäd.	Kristow	
19 Neljasp.	Lot	Range kuul
20 Neede	Abraham	ja tuisf.
21 Laupääv	Tooma pw.	

4 Kr. tul. P. — Joanneese tunnistus. Joan. 1, 19—28.

22 Pühap.	Peata	Selged
23 Esmasp.	Tagobert	
24 Teisip.	Adam, Gewa	8 2 e. l.
25 Reiknäd.	Jõulu 1 Püha	
26 Neljasp.	Jõulu 2 Püha	ilmad ja
27 Neede	Jõulu 3 Püha	parras
28 Laupääv	Süüta laste pw.	

Püh. p. Jõulu. — Immele-pannemisest. Euf. 2, 33—40.

29 Pühap.	Noa	külm.
30 Esmasp.	Taawet	
31 Teisip.	Silvester	7, 32 p. l.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike f. kahheksa 53 minutit, ja weereb alla f. kaks 56 minutit. — 11mal tõuseb päike f. üheksa 1 minut, ja weereb alla f. kaks 58 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kahheksa 52 min. ja weereb alla f. kolm.

Kirjutud ramatude wastowõtminne

Rubermango posti-kontoris Tallinnas.

1) Ramatud, mis sadetakse Perno, Riga ja nende wahhe-jamade kaudo, ja Ria- ning Kuramale, Wenne-rigi õhtopoolse kubermangodesse, Pohla-male ja ka wõera riktidesse — wõetakse wasto Teisipäwa ja Redehommikul kello 8 kunni 12.

2) Mis sadetakse Rakwerre, Jõhwi, Narwa, Peterburri, Some-male, hommikopoolse ja kesi Wenne-male — wõetakse wasto Restnädala ja Laupäwa hommikul kello 8 kunni 12.

3) Mis lähwad Paide, Tartu, Werro-liüna, Plesko ja emale õhtopoolse Wenne-male, Pohla-male ja wõera riktidesse — Esmapäwa ja Neljapäwa hommikul kello 8 kunni 10.

4) Mis lähwad Hapsalo — wõetakse wasto Neljapäwa ja Pühapäwa hommikul kello 8 kunni 10.

Kulleri-postiga sadetakse:

1) Esmapäwal enne lõunat kello 8 kunni 11 Peterburri.

2) Teisipäwal ja Redel enne lõunat kello 8 kunni 12 Paldiski.

3) Restnädalal enne lõunat kello 8 kunni 11 Riga.

4) Neljapäwal ja Pühapäwal enne lõunat kello 8—10 Pihhola-liüna ja Bergli eht Wirtso (Werder).

Kroonupühhad,

mis ne kiriku seaduse järele ka Maakirikutes nenda kui Paastu juttuse pääwad tulewad pidada:

- 1) Künla-kuu 19. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi walitsuse hatatuse pääw.
- 2) Künla-kuu 26. p. Tsesarewitsi Suurwürsti Aleksander Aleksandrowitsi, Weneriigi aujärje päris pärija sündimise pääw.
- 3) Jüri-kuu 17. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi sündimise pääw.
- 4) Heina-kuu 22. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna ning suure aujärje pärija Pröua Maria Weodorowna nime pääw.
- 5) Heina-kuu 27. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna sündimise pääw.
- 6) Teikuse-kuu 26. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja tema abikaasa kroonimise pääw.
- 7) Teikuse-kuu 30. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja Tsesarewitsi Suurw. Aleksander Aleksandrowitsi, Wene-riigi aujärje päris pärija nime pääw.

Keisri Herra Eugelfts.

Aleksander II. Nikolajewits, kõige Wene-riigi walitseja ja Keiser, Pohla-maa Kuningas j. n. e., sündinud 17. Jüri-kuu pääwal 1818.

Maria Aleksandrowna, Keisri Pröua, Sesseni Printses, sünd. 27. Heina-kuu pääwal 1824.

Nende lapsed:

- 1) Aleksander Aleksandrowits, Tsesarewits, Suurwürst ja Wene-riigi aujärje päris pärija, sündinud 26. Künla-kuu pääwal 1845.
Temma Pröua Maria Weodorowna, Tani ma Printses, sünd. 14mal Talwe-kuu pääwal 1847.
- 2) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, sündinud 10. Jüri-kuu pääwal 1847.

- 3) **Aleksei Aleksandrowits**, Suurwürl, sünd. 2. Nääri-kuu pääwal 1850.
- 4) **Maria Aleksandrowna**, Suurwürlsti Printses, sündinud 5. Wiina-kuu pääwal 1853.
- 5) **Sergei Aleksandrowits**, Suurw., f. 29. Jüri-kuu p. 1857.
- 6) **Paul Aleksandrowits**, Suurw., f. 21. Miski-kuu p. 1860.

Keisri herra wennad ja sed:

- 1) **Konstantin Nikolajewits**, Suurwürl, sünd. 9. Miski-kuu pääwal 1827.

Tema Pröua Aleksandra Josepowna, Saksen-Altenburgi Printses, sündinud 26. Jaani-kuu pääwal 1830.

Nende lapsed, Suurwürltid:

- Nikolai Konstantinowits**, sünd. 2. Künla-kuu p. 1850.
Olga Konstantinowna, sünd. 22. Leikuse-f. p. 1851, laulatati 15. Oktobri-kuu pääwal 1867, Krefa - Rigi Kuninga Georgiose pröuaks.
Beera Konstantinowna, sünd. 4. Künla-kuu p. 1854.
Konstantin Konstantinowits, f. 10. Leikuse-kuu p. 1858.
Zmitri Konstantinowits, sünd. 1. Jaani-kuu p. 1860.
Wjatseslaw Konstantinowits, f. 1. Heina-kuu p. 1862.
- 2) **Nikolai Nikolajewits**, Suurw., f. 27. Heina-kuu p. 1831.
- Tema Pröua Aleksandra Petrowna**, Holstein-Oldenburgi Printses, sündinud 21. Lehe-kuu pääwal 1838.

Nende lapsed:

- Nikolai Nikolajewits**, Suurw., f. 6. Talwe-kuu p. 1856.
Peter Nikolajewits, Suurwürl, f. 10. Nääri-f. p. 1864.
- 3) **Mihail Nikolajewits**, Suurw., f. 13. Wiina-kuu p. 1832.
- Tema Pröua Olga Weodorowna**, Baadeni Printses, sünd. 8. Miski-kuu pääwal 1839.

Nende lapsed:

- Nikolai Mihailowits**, Suurw., f. 14. Jüri-kuu p. 1859.
Anastasia Mihailowna, Suurwürlsti Printses, sünd. 16. Heina-kuu pääwal 1860.

Mihail Mihailowits, Suurw., f. 4. Wiina-kuu p. 1861.
Georgi Mihailowits, Suurwürl, sünd. 11. Leikuse-kuu pääwal 1863.

Aleksander Mihailowits, Suurwürl, sünd. 1. Jüri-kuu pääwal 1866.

- 4) **Maria Nikolajewna**, Suurwürlsti Printses, Leichtenbergi Printsi Maksimiliani leik-pröua, sünd. 6. Leikuse-kuu pääwal 1819.

Tema lapsed:

Würltid ja Printsesid Romanowski, Leichtenbergi Hertfogid ja Hertfoginad,

Printses Maria Maksimilianowna, sünd. 4. Wiina-kuu pääwal 1841, laulatati 30. Juni-kuu pääwal 1863 Baadeni Printsi Ludwig Willem Augusti pröuaks.

Würl Nikolai Maksimilianowits, sünd. 23. Heina-kuu pääwal 1843.

Printses Egenia Maksimilianowna, sünd. 20. Paastu-kuu pääwal 1845.

Würl Eugen Maksimilianowits, sünd. 27. Nääri-kuu pääwal 1847.

Würl Sergei Maksimilianowits, sünd. 8. Jõulu-kuu pääwal 1849.

Würl Georg Maksimilianowits, sünd. 17. Künla-kuu pääwal 1852.

- 5) **Suurwürlsti Printses Olga Nikolajewna**, Württembergi kuninga Karl Wridrif Aleksandri pröua, sünd. 30. Leikuse-kuu pääwal 1822.

Keisri täd:

Selena Pawlowna, Württembergi Printses, Suurwürlsti **Mihail Pawlowitsi** leik-pröua, f. 28. Jõulu-kuu 1806.

Tema laps:

Katarina Mihailowna, sünd. 16. Leikuse-kuu pääwal 1827, laulatati 4. Webruaci-kuu pääwal 1851, Met-

1381. g. Ienburg-Streelitfi Hertsoogi Georg August Crust Adolw
Karel Ludwigi prouaks.

Hobbose-, weikse- ja kauba-laadad.

I. Cesti-maa Rubermangus.

- Annias:** Jüri-kuu 23mal ja 24mal pääwal.
Saabsalu-linnas: 1) Nääri-kü 10mal ja 11mal pääwal.
 2) Nihkli-kü 14mal ja 15mal pääwal.
Jõhwi: 1) 18. ja 19. Künla-kü pääwal. 2) Nihkli-kü 24mal ja 25mal pääwal.
Jõelähtmes: nädal pärast Nihkli-pääwa.
Reblastes: 1) 26mal Nääri-kü p., lina-laad. 2) Nihkli-pääwal, 29 p., lina-laad.
Keila-kirriku juures: 1) Cestaspääw pärast 3mat pühha päästus 2 p. 2) Nihkli-p. ja loks pääwa se järele.
Kimwilo-kõrtsi juures: Künla-kü 26. ja 27. pääwal.
Kolloweres: 1) Nääri-kü 17mal pääwal. 2) Wiina-kü 4mal pääwal, 2 p.
Pihula-linnas: 1) Cestaspääwal enne Wastla-pääwa
 2) Nihkli-kü 24mal pääwal.
Merjama-kirriku juures: 3mal Kristuse tulemise Pühäl.
Nihkli-kirriku juures: 29mal Nihkli-kü pääwal.
Orital: Nääri-kü 7mal ja 8mal pääwal.
Paide-linnas: 1) Künla-kü 6mal ja 7mal pääwal.
 2) Jaani-kü 20mal pääwal. 3) Nihkli-kü 10mal ja 11mal pääwal. 4) Talwe-kü 5mal ja 6mal pääwal.
 5) Jõulu-kü 10mal ja 11mal pääwal.
Paldiski-linnas: 1) 21el ja 3mal Künla-kü pääwal.
 2) Nihkli-kü 21mal ja 22mal pääwal.
Nakwerre-linnas: 1) Nääri-kü 27mal ja 28mal pääwal.
 2) Jaani-kü 16mal ja 17mal p. 3) Nihkli-pääwal.
Naplas: 1) kolmandamal reedel pärast Nääri-pääwa. 2) esimesel reedel pärast Nihkli-pääwa.

Tallinnas: 1) Jaani-kü 20mal pääwal kü otsani.
 2) Nihkli-kü 26mal, 27mal ja 28mal pääwal.
Ne-mõisas, Süd-Sarjumaal, Kõrse kihelkonnas, Kuimajõe-kõrtsi juures, hakkab kolmandamal Teispääwal Nihkli-kü.
Wiggalas, Läänemaal, 15. ja 16. Talwe-kü pääwal.

Iggal aastal 25., 26. ehk 27. Jaani-kü pääwal, nenda kuida see pääw iggal aastal saab kohtu poolest ette teada antud, on Tallinnas Toompääl lossi hoowis hobbuste näitus. Pärast lõunat saab Kadrintaalis Laasna mäe al hooste rammo tatsitud, ja hooste perremehhed, kelle hobbused on katmise juures illusamad ja tuggemamad näitud, saawad kroonu poolest aupalka. Ugga tunnistuse seddel peab igga mehhele mõisa poolest kaafas ollema, et need hobbused on wistist Cesti-maa kubermangu tallorahwa juures kaswatud.

Kubermangu kohtu käsu järele ei ole luba, ei lau-pääwal ega pühapäwal laata widada, waid, kui nenda juhtub, peab seda teise nädala esimesel argi-pääwal peetama.

II. Pihwlandi-maa Rubermangus.

- Abja-mõisas:** Nihkli-kü 21el ja 3mal pääwal.
Adseli-mõisas: 9mal Nihkli-kü pääwal.
Antso-mõisas: Nihkli-kü 14mal pääwal.
Audro-mõisas: 1) Reede enne Wastla-pääwa. 2) 18mal ja 19mal Nihkli-kü pääwal.
Helme-mõisas: 15mal Leikuse-kü pääwal.
Karksi-mõisas: 21el Heina-kü pääwal.
Kastna-mõisas: 9mal Nihkli-kü pääwal.
Kao-mõisas: 10mal Wiina-kü pääwal.
Killingi-mõisas: 28mal Leikuse-kü pääwal.
Kirrepeäl: 16mal Nihkli-kü pääwal.
Koorte-mõisas: 15mal Nihkli-kü pääwal.
Kõrse-mõisas: 24mal Leikuse-kü pääwal.

Kurresaare-linnas: 1) 12mal Künla-kuu p. hakkab suur
saksa laat; peetakse 10 pääwa. 2) 15mal Mikhli-kuu p.
hobbus- ja weiske laat, 3 p. 3) 1sel Wiina-kuu p.

Lemsali-linnas: 1) 27mal Künla-kuu pääwal, linna-laot.
2) 10mal Leikuse-kuu p. 3) 9mal Wiina-kuu p., linna-laot.

Lustiwere-mõisas: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Lutsnik-mõisas: Rõuge kihelkonnas, 6mal Wiina-kuu p.

Moisela-mõisas: 10mal Leikuse-kuu pääwal.

Mõnniste-mõisas: 10mal Mikhli-kuu pääwal.

Mustwees: Wardi-pääwal, 10mal Talwe-kuu pääwal.

Ödri-mõisas: 10mal Mikhli-kuu pääwal.

Driku-mõisa kõrtsi juures: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Pattula-mõisas: 10mal Mikhli-kuu pääwal.

Pernu-linnas: 1) 20mal Nääri-kuu p., hobbošte laat, 3 p.

2) 1sel Heina-kuu p., 2 p. 3) 20mal Heina-kuu p.,

saksa laat; peetakse 3 nädalat. 4) Weiske- ja hobbus- laat,

Gemas-pääwal ja Leisip-pääwal enne Mikhli-pääwa. Wies

laat peetakse Gemas-pääwal ja Leisip-pääwal pärast 4mat

Kristnõje tullemise P.

Põltsamaal: 15mal Mikhli-kuu pääwal.

Põlwe-kirriku juures: 8mal Mikhli-kuu pääwal.

Põõrawere-mõisas: 1) 13mal Mikhli-kuu p. 2) 5mal

Jõulu-kuu pääwal.

Purtniku-mõisas: 9mal Mikhli-kuu pääwal.

Pühajärwe-mõisas, Ottepä kihelkonnas, Nuustagu-laot,

4mal Wiina-kuu pääwal.

Näppinas: 1) 9mal Leikuse-kuu p. 2) 4mal ja 5mal Mikhli-

kuu pääwal. 3) 5mal Jõulu-kuu p.

Nia-linnas: 1) 7mal Nääri-kuu p. 2) 20mal Künla-kuu

p., 8 pääwa. 3) 20mal Heina-kuu pääwal, willa-laot.

Nosfi-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal.

Rõuge-mõisas: 9mal Mikhli-kuu pääwal.

Sallatsi-mõisas: 15mal Mikhli-kuu pääwal.

Senne-mõisas: 21mal Mikhli-kuu pääwal.

Sindi-mõisas: 8mal Mikhli-kuu pääwal.

Taateperi-mõisas: Helme kihelkonnas, 6. Mikhli-kuu p.
Taali-mõisas, Pernu-linna juures, 9mal Wiina-kuu p.

Tartu-linnas: 1) Suur saksa laat, hakkab pääw pärast

3 Kuninga pääwa, peetakse 3 nädalat. 2) 4. Künla-

kuu pääwal, linna-laot. 3) Peetri-laot, 29mal Jaani-

kuu pääwal. 4) 9mal Mikhli-kuu p. 5) 29mal Mikhli-

kuu p., Mikhli-laot 6) 1sel Talwe-kuu p., linna-laot.

Tarweste-mõisas: 1) 29mal Jaani-kuu pääwal, Peetri-

laat. 2) 6mal Wiina-kuu pääwal.

Ue-mõisas, Willandimaal, 25mal Leikuse-kuu pääwal.

Walga-linnas: 1) Saksa laat hakkab 2sel Künla-kuu p.,

peetakse 8 p. 2) 24mal Jaani-kuu p. 3) 10mal Le-

kuse-kuu pääwal. 4) 29mal Mikhli-kuu p., Mikhli-laot.

5) 20mal Talwe-kuu p., linna-laot. 6) 27mal Jõulu-

kuu pääwal suur saksa laat, peetakse 8 pääwa.

Wanna-Antsmõisas, Kraawi-kõrtsi juures: 14. Mikhli-

kuu pääwal.

Wastse-linnas: Mikhli-pääwal, Raawanurme-laot.

Wastse mõisas, Willandi maal. 1) 27mal Leikuse-kuu p.

2) 2sel Wiina-kuu pääwal.

Wendra-mõisas: 20mal Mikhli-kuu p.

Weski-mõisas: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Willandi-linnas: 1) 25mal Nääri-kuu p., 3 p. 2) Saksa

laat 2sel Künla-kuu pääwal. 3) 15mal Künla-kuu p.,

linna-laot. 4) 8mal pääwal pärast Suurt Neljapääwa.

5) 22mal Jaani-kuu p., Jaani-laot. 6) 24mal Mikhli-

kuu pääwal, Mikhli-laot. 7) 25mal Talwe-kuu pääwal,

linna-laot.

Wolmeri-linnas: 1) 25mal Nääri-kuu p., linna-laot, 6 p.

2) 26mal Heina-kuu pääwal. 3) 21sel Mikhli-kuu p.

4) 25mal Talwe-kuu p., linna-laot.

Wolweti-mõisas: 16mal Talwe-kuu p.

Wõnnu-linnas: 1) 15mal Künla-kuu pääwal, linna-laot.

2) 11mal Jaani-kuu pääwal. 3) 16mal Wiina-kuu p.

4) 10mal Jõulu-kuu p., linna-laot.

Wööbſus, Näpina fibheſſonnaſ: 1) 9mal Zehe-kuu pääwal, Rigula-laot. 2) 6mal Jõulu-kuu pääwal.

Wõrru-linnaſ: 1) 7mal Nääri-kuu pääwal, linna-laot. 2) 2ſel Kūūnla-kuu p. 3) 22ſel Kūūnla-kuu p. ſuur ſaſſa laot, 8 pääwa. 4) 10mal Jūri-kuu p., weikſe-laot. 5) 24mal Jaani-kuu p. weikſe-laot. 6) 24mal Mihkli-kuu p., Mihkli-laot. 7) 7mal Wiina-kuu p., linna-laot. 8) 20mal Talwe-kuu pääwal, weikſe-laot.

Narwa-linn peab linna, weikſe ja hobbuſe-laota 6maſt kunnii 10ma Kūūnla-kuu pääwani — ja 20maſt kunnii 23ma Mihkli-kuu pääwani.

Wõera maa aſjuſt.

Kartuſ ſippub wäggife mo kallale, ſeſt ma ei tea praego mitte, miſga ma teid, mo armſad Geſti ſõbrad, pean rõmuſtama. Tühja juttu ei tahhaſ aiada, ſuri tulluſaid aſju põlle ka mitte warmalt walniſ, teile paſkuda. Wõttan õige kätte, ja rāgin teile wõera maa aſjuſt. — Mis teie arwate, kui ma teid liggi wõttan, ja ülle merre mõnni hea ſadda penniformad ärra purjetan ſenna, kuſ ialdeſti weel meie ſuggulaſſi ep olle olnud? Teie küll mõtlete: „Kuhhu ſa meid ſiis tahhad wia? egga mailm ni māratu ei olle, et meie Geſtimaa mehhed tedda otſaſt otſani ei tunneſ!“ — Teil on äddawaia õiguſ. Geſtimaa mees on

ninnatarf, temma tungib keiſ ilmamaad läbbi. Minne ärra Saſſamale: Geſtlaſſi on ſeal küllalt leida; reiſi emalle Prantſuſe pealiinna, Pariſi: ärra ſa karda, et ſeal neid ep olleſ. Wat tea: ranna mehhed on julged, ja õppind merre peal ellama, nemmad leiawad ſaggedaſte teniſtuſt kauba laewade peal, ja ullatawad nendega iggale pole. Pealegi ſedda on palju auſaid iſſandaid, kelle ſuggulaſſed meie küllades ellawad, woera maades leida, mõnni kui toapois, mõnni kui antwerf, mõnni kui kaupleja ehk mu ammeti mees. Minne tunne neid, ja nimmeta nimmega, nemmad ſalgawad ärra, et nad Geſtimaa külladeſt pärritud on, ja ſidawad ennaf Saſſad ollewad. Teie teate iſſi küll, et ſe meie maa meeſte wallatuſ on, omma ſuggu ärra ſallata ja ennaf Saſſaſ piddada, kui ta mõnni ſõnna Saſſa keelt mõiſtab tõngata; miſ ta ſiis ninna ei tõſta, kui tal Saſſa keel ſelge ſuuſ, poe kaſſewiſt ſatterkuub ſelgaſ, Saſſa kübbar peas ja waks ſabas jalgaſ? Ärra ſa ſiis ennam tedda maa mehheſ ſõima — ſiis on ta täiſ Saſſ. Neid mehhi on agga ka leida, keſ küll ſure nimme kaſdjad, ſiiski omma wanna ſuggu alwaks ei pea, ja tunniſtuſt annawad, et nad meie maal tallopoia ſugguſeltſiſt walge ette on tulnud. Nendef peame meie ſiis ka luggu, ja nende lahet kõnnet ja õppetuiſt tahhame tännuga waſto wõtta.

Ruleme siis, mis üks nendefinnaste meestest, kes palju kuningriikis läbi reisivad, ja ülle merre võõra mailma jäggudes on olnud, meie udist rägib.

Australia, üks põhjatu suur saar, on se wies mailma jägg. Temma on ni suur, et pea aegu keik Europa maa kuningrigid seal asjet leiaksid. Panneme meie omma suure Wennemaa, Rootsi-, Saksa-, Prantsuse-, Inglis- ja Spaniamaa ühte kofko senna saare peale, seal jääb siiski mõnni hea addra maad järrele, ja mõnni kiingas kuhu wab- bat mees sauna võib üles raiuda. Se on üks soe maa, seal ei olle külma talwet, nenda kui meie jures; mis seal talweks nimmetakse, põlle muud ühtegi, kui kange wihma sadu, mis igga aasta teatawal aeal mittu nädalad järrestikku mahha wallab. Võib küll ütelda, et se maa üks ainus suur soola kōrw on, kus puud ja poesad, ja roh- hud soola pärrast ei tahha siggineda. Maddalad laggedad maanurgad on kāmle paksuse soola koru- kessaga, otse kui järwed jäega taetud. Kaewu ei wõi seal kaewata, sest keik wessi, mis sisse nõrgub, on ni solane, et jua ei kõlba. Selle wee nälja wasto on Summal ühhe põesa senna lonud, kelle jured ni lihhawad ja täis wet on, et kui maa seest wälja kaewatud ja pütti sisse katti murtud sawad, märjusest küll wälja annawad, jännu kus- tutada. Se põesas nimmetakse Mallei-põesaks.

Temma lehked on liisad, nahtjad ja waigused, ja ei kõlba kuhugi. Wilja ta ei kanna, agga temma puu on kōrw ja wägga hea peegi warrast ja odda teha.

Võune pool hommikud on se feige parram maanurk. Seal on kaunid põllu ja karja maad, kus suured lamba ja weikse karjad petakse. Mäggede sees leitakse seal rohkest kulda, waste ja kallid hiilgawaid kiwwa. Siin maanurkas on ka se feige suurem Australia jõggi, Murrai nimmega. Temma sisse wallawad palju teisa jõggesi wihma aial omma wett; kui agga kuiwawad wähhemad jõed ja wiad keik ärra, maddala kohtade peal loifud järrele jättes, mis wiimaks ka ärra kauwad. Mäggist maad on seal wähhē, agga kus mäed on, seal on ka wett rohkest, sest keik hallikad immitsewad mäerüingaste alt wälja, ühhendawad omma märga eddasi wal- lades, ojaks, ja kossuwad samm sammult, kunni jõggi walmis on, kes orrud ja põllud kastab ja rõmustab.

Tähhelepannemisse wäärt on selle maa põhja polue kallas. Siin on mõnni werst maad merre sees ümmer kalda kaljud, kui olleks nad hõlega üles ehitud, et legi mäele ei pea tulles. On küll kolle, o aegu senna laewa, ehk padiga minna, sest merri laenetab ja mürrab hirmsaste wastu kaljuid, emalt ahwartades ärraneelda, kes liggi lähhab. Nende kaljude ja kalda wahhel on merri waitne ja selge.

Reik, mis Australia maal leitakse, on wägga immelik ja opis teine, kui maial maade sees. Inimesed, kes siin ellawad, on hirmus tõmmud, pea aegu nifamma mustad, kui Ahwrika maa neegrid ehk murjanid. Nemmad on kuiwetand ja näutumad, punnis kõhhuga, käiwad ennamiste ihhu allastfi ja ei witsfi enneselle mingisuggust kattust pea peale ehhitada. S maea leiawad nemmad iggas paikas, kus pikkali mahha võib heita. Willu ja wihmase aial kannawad nemmad ühhe tekki, metsellaja nahkadeft ümmer öllade, ja kui tuulne on, küffitawad nemmad kuhugi poesa ehk suure kiwitahtta warjule; mõnned ka kooriwad puu küllest tohtu, mis teiwaste naiase längup annewad, et tuul neid selle warjus ärra ei purge. Põldu nemmad ei arri, egga külwa mitte ibbafestfi mahha; mis Summal metsas ja orgus lasseb figgida, olgu sedda pissut wõi palju, se on nende toidus. Nemmad ei olle ka mitte mõnnikud, egga põlga ühtegi ärra; kelle peale ammas affab: puttukad, tõugud, konna karbid, ehk mis ialdes kätte juhtub, olgo se hingelinne jälk loom ehk muud middagi, mis närrida võib — keik on neile mokka järrele. Mets linud ja kallad on nende surem maius, sest puu wilja ja marju on seal pissut leida. Kui nalgkäes, sõwad nemmad ka rohku ja puu mähka. Kallu püitakse koddu punnutud wõrkutega ja õnge-dega, kui nad neid walgete käest sawad. (Wal-

ged on meie Europa maa rahwas, nemmad agga on mustad.) Ahhingid tehakse kõrwast puust, ja seotakse raua assemele kalla luu otja. Immeks on panna, et nemmad wibbu piisfi ei prugi; sitkeid puid leiaks nemmad selle tarwis küll omma metsades.

Täis kurjust, ellawad need mustad innimesed ärralõpmatta riidus, üks suggufelts teisega. Regi ei julge ülle omma raia minna, sest ta teab, et ta wõera raia peal mahha liatse. Walgeid innimesi kardawad nad nende piisfide pärrast, kelle wasto nende nõu ei affa; kui agga walge kätte sawad, siis armu ei anna. Nemmad on, kui metsinnimesed, täis äbbausku, ja kartust kurja waimude eest. Summalad nad ei tunne, ei olle neil ka wõeraid Summalaid, kedda teised pagaganad ümmardawad. Et nad küll üht teist ellu pärrast furma aimawad, ei mõtle nad järrele, kuidas se ellu saab ollema. Ka nende waeste innimeste jure on Europa maalt Misjonarid sadetud, neid õppetama ja neid pimmedusseft pöräma, agga se tö ep olle mitte weel wilja wõinud kanda. Andko Summal, et meie mitte ärra ei tüddiks, nende eest palweit teha, et ka nemmad Summala riigi ossalisseks saaksid!

Watame nüüd ka, mis ellajaid seal leida on. Australia maa on tõeste üks wägga immelik maa ja mõnnikord mõtleks õige: Summal on seal keik asjad katsund teistwisi lua, kui teises mailma

jäggudes. Seal on mustad luiged, mustad Kadu linnud, kes teiste maade sees walged; seal on nelja jalgsed ellajad, kes kahhe jalla ja sabba õlul hüppawad; seal on üks ellajas, pool parti, pool mutti, nelja pardi lestjallaga ja laia pardi nofkaga. Se ainus kisja ellajas on seal üks loom, meie koera, hundi ja rebbase suggulaine, kelle kolme wahhel ta näo ja kombete polest seisab. Rawwal kui reinu watter rebbane, julge kui kodduhunt, ja häbbematta kui koer, piirab ta õsel iim-mer lamba aedade, hirmutab karja, et nad isfi aea mahha rõhhuwad, ja murrab siis ärra, kedda kätte saab. Selle kurjateggial on wägga wiisja hing. Koerad, kes temmast ülle on, kiskuga ja närrigu kedda, kui finniwõttawad, ni kawa, et ärra wäsiwad, temma ei liguta ennast kui furnud; agga ni pea kui koerad ärra lähwad ja keif rahhul on, toigub ta maast ülles ju ruttaw warju paika. Temma nimmi on Dingo.

Se esimenne immelik ellajas, kedda ma üllewel nimmetasin, on Ränguru, üks loom illemära pitta taggumisse jalgega, nenda et needsammad käimisse tarwis kõlwatumad näitse ollewad. Suur ja wäggew sabba, kelle peale Ränguru istudes ennast toetab, kui ühhe wiendama jalla peale, on temmal hüppamisse jures abbiks, ja nemmad hüppawad allati. Nende immetawa ellajate toidus on rohhi, puu lehked ja malsakad ladwad.

Neid on suurusse polest kahte suggu. Esialt tulles meil tähhele panna se weike Ränguru rott, üks kenna ja julge loom; temma se on, kedda ees pildi peal näete. Wata, mis terraw ninna tal on, ja parrad snus, kui kaskil, laiad kõrwad on kikkis ja sabbe otsas julp. Esimesesed jallakesed on wisakaste rippakil, otse kui peene tiidrukul, kes omma sõrmed koggematta küllma wee sisse pistnud. Mis ma teile ni palju affan selle tama, teie näete isfi filmaga, mis loom ta on. Kellel wärwi kae pärrast on, küllab se wärwib ta kaskuta selja peal punnakas alliks ja kõhhu all walgjaks. Temma pitkus on 24 tolli, ehk 2 jalga.

Selle wäike ellaja suggulainne on se suur 6 jalga kõrge Ränguru, se keige suurem ellajas Australia maal. Temma kaskutas on hiire karwa, kõhhu alt walgjas; jallad ja wäggew sabba, mis 3 jalga pikk, on pealpoolt mustad. Väike piffikusse pea külges on suured laiad kikkis kõrwad, ninna terraw ja pardas kui ta pissotesse wennal, kedda pildi peal näggime. Kaelast peal hakkates, lähhab temma tehha ristluini itka jämmedamaks, sellepärrast näab temma weider wälja, kui tiine rott. Taggumisse jalgel ei olle pöialt, ja tats kaskmisi warwast on wäggewa küinega kofku kaskwand, nenda et temmal agga kolm warwast näitse ollewad. Ühhe taggumisse jalla ja sabba peale toetades, annab ta sellele, kes ta kallale lähhab,

teise taggumisse jallaga hirmsaid hoopa. Temma toob üks eht kaks piskofest, tolli pittust poega ilmale, kedda ta kõhhu all kotti sees, mis Summal temmale lonud, immetab ja suureks kaswatab. Poiad jäwad ka siiski weel kotti, kui nad jubba rohtu wõiwad süa, ja on küll kensakas nähha, kui need loomukesed omma ninna kottist välja pistawad, et ka rohhu latwa kätte saaks, mis emma esimesse käppadega maast ülles kiskub, ja wagu-gusi istuksil sööb. Summas lähwad nemmad sabba öllul nelja käppuksil ühhe wanna ja tuggewa isfase järrel karjamaale, süies agga istuwad nemmad orrawa wisi. Kui neid pelletakse eht tagga aetakse, siis hüppawad nemmad omma pitka tuggewa taggumisse jalge peal ülle jöggede, süggawa haudade ja põefaste, maad sülda 4 pittuti, ja 6 kunni 9 jalga kõrguti. Koerad ei sa nende liggi, kus nemmad õlpsast ülle hüppawad; laggeda maa peal agga wärsitawad koerad neid ärra ja murrawad mahha. Tuggew, täis kaswand Ränguru ei panne kahhe, kolme koerast tähhele ja hüppab, et nad küll ta külges hammastega kinni rippuwad, siiski weel eddasi. Vähhäb üks suur ja julge jahhikoer üksipäini Ränguru kallale, siis otab ta istuksil koera liggi tulleswad ja pörab, taggumisse jalge ja sabba peal seistes, silmad koera pole. Kui ta koera kätte saab, muljub ta kedda esimesse jalgega wasto ennessse rindu, ühhe taggumisse jallaga koera kõhtu mahha kiskudes.

Pea teile weel üks naljakas luggu räfima kuida mustad mehed neid loomasi piitawad, ja oddaga ärrasurmawad: Üks affaja wigguri mees, kellel jo enne selle tarwis Ränguru naht, mis ta omma wisi ärra parkind, walmis on, tõmmab selle nahha ennesele selga, küffitab mahha, ja teeb teif Ränguru tembud; kiskub kõngus kättega rohtu sööb ja hüppab senna pole, kus ellajast nähha on, selle farnatses ta ennast ümmer moonand. Mets ellajas on rummal, ta ei märka mitte, et se üks pettis on, kes ta liggi tikkub, hüppab ka ja sööb wõidu omma werri waenlassega, kui olleks se ta omma sugguseltsi. Mi pua kui nüüd se kütt ellaja liggi saab, pistab ta kedda oddaga, mis ta senni warjul moistnud hoida, furnuks. Teised Rängurud ei pöggene enne, kui tuul innimesse aisu ninnase puhhub; sellepärrast juhtub mõnnikord, et weel üks eht teine nende seast langeb. Rängurn lihha on üks hea ja terve toidus.

Se teine ellajas, kedda ma ütlefin pool mutti, pool parti olleswad — olgo ta nimmi Noff-ellajas — on ees pildi peal nähha. Wats, eks olle mutti jallad, pardi lestadega, mutti kehha ja suur pitt pardi nok peas, misga ta jõe ja tigi põhjas mudda sees, kui mutt muuldas, nokkites, kalla kuddu ja wee-puttukaid süies. Temmal on jalge külles kühw-tiga täidetud kannussed, misga ta omma waenlast, jalge wahhel muljutades hawab ja ärra kühwtitab.

Se tihwt teeb innimesse hulluks. Australia innimesesed on wägga maiad Koff-ellaja lihha järrele, ja püiawod tedda sellepärrast suure hõlega.

Weel üks neljajalgne immetaw ellajas on nimmetada, se on se wäike kenna Dposum, omma halli kasuka ja karrusse sabbaga. Temma ellab, kui orraw, ennamiste puu okste peal, agga ta on palju suurem kui meie orraw. Omma poiad kannab ta nenda, kui Känguru ja mõnned teised soia maa ellajad, kõhhu all kotti sees, ni kaua kui nad silmad saawad ja isgi wälja poewad. Kui agga middagi õues neid hirmutab, ehk kui ärrawäsiwad, siis poewad taggasi euuma kotti, kus nad kui piisokessed hiired warjul on.

Lindude polest on Australia maa wägga rikkas. Seal on ärraräkimatta illusad pappufoid ja tuid, hiilgawa punnase, kollase, rohhelise ja kirjo sulgedega, mitte ühte, waid mittmed suggu, mõnned suuremad, mõnned wähhemad, igga suggu isse karwa. Need linnud tewad, kui nad hulgafesti, se on, mittu kümmend tuhhat korraga, kuhugi põllu peale lendawad, hirmus suurt kahju: nemmad rüüstawad kolleda kiskaga, mis kõrwad luffu aiab, suure põllu liihhikesse aea sees laggedaks. Saab üks nende seast püssiga hawatud, siis on teiste kiska ja karrin ni hirmus, et sedda põlle ärraräkida. Siin on ka selle linnu isä maa, kelle nimmi meie maarahwa juus ligub, se on:

Maeru-lind, ehk tuida Inglismehhed tedda söimawad: Maeru-esel. Temma on kehha polest wähhe-
lasse tui suurune, nokka polest agga mõiks ta mitme wõrra kobbendam olla. Pea peal kannab ta illusa sulle tutti. Kes tedda esimest korda kuuleb healt teggewad, ei mõtle mitte, et se üks metsa lind on, sest temma naerab pea aegu kui innimenne. Kus neid hull koos on naermas, kõllab mets, kui olleks mittu kümmend innimest tuida öldakse: Maeru-linnu pessa leidnud. — Üks teine lind, wähhem kui meie tihhane — olgu temma nimmi: Kellu-lind — juhatab innimesi wee allika jure, kui jännu neid waewab. Ma ütlesin affatusses, et se maa wee polest wägga waene on, ja et kui aal keik oiad ja loigud ärra kawad; mõnnes paikas agga, innimesse silma eest warjul, keewad allikad maa rüppest ülles, ja jahhutawad omma andega neid, kes selle nimmetud linnu healt kulewad ja tunnewad. Kellu-lind on temma nimmi, ja kella lööb ta omma kurguga; se on temma laul. Innimesesed ja lojosed tunnewad sedda mets-kella, ja teadwad, et se kella löja ifka seal wiwib, kus wet leida on. Wata, nenda peawad ka keigewähhemad lomad, kui se linnuke on, Summala omma loja anu kolutama, ja temma armunõu innimeste wasto ülles näitma! Et need mustad innimesesed küll Summalat ei tunne, siis on ka nemmad innimesesed, sedda

Sehowa omma palle järrele on lonud; ka nende ülle hallastab ta enmast ja jäggab neile, mis nende ihhu toiduseks tarwis on. Palja reisiäid on selle linnu heale läbbi jännu-surmast peastetud; sest kui nemmad tulewad, et mets-kellu hüab, — ma ütlen: selle kinnu laul on kui kellu löminne — ruttawad nemmad tormates kella järrele metja, ja leiawad seal wet.

Üks teine lind ehhitab omma pesa isfiärralist wiisi. Temma ei pesita puu okste peal, egga maas maddalas kui teddre, waid ta siblib seks ühhe parraja augu liiwa sisse, kannab siis kōddu, kuiwi lehta, puu otsti ja liiwa kōffu, nendest ühhe künka walmistades, mis jalga 12 ümmerringi, ja jalga kolm kõrge on. Kui niiüd emma lind tahhab munneda, siis teeb ta isfase abbiga künka otsta ühhe augu ja munneb sennu ühhe munna, terraw ots allaspiddi. Nenda saawad 7 künki 8 munna künka sisse, üks teise kõrwa, munnetud ja hõlega kinni kaetud. Audumisfega ep olle neil teggemist, sest kōddu ja puu lehked, mis ärra lap-pastades joiafs lähwad, ja päike autawad poiad wälja. Se lind lähhab näo polest meie kalkuniga pea aego ühte.

Wee lindu on Australia maal palju. Tähhese panna tullewad need nimmetud mustad luiged*)

*) Kes Peterburki reisi, se mingi raud teed möda Wersta 25 eddasi Sarasko-Selo linna, seal wõib ta neid

hilgawa sulgedega, ja üks pardi suggu, kellel fange muskuse ais jures on, mis emalt ärratunnufse.

Australia metsades ellab ka üks suur hirmus sissalik, liggi 3 jalga pitt, temma nimmi on Seguan. Se loom ei te kellegille pahha, ei olle ka kihwtine, et ta küll jätk näo polest. Mustad mehhed sööwad temma lihha suure isfoga. Teie ehk mõtlete, et nemmad, se on need mustad naesed omma meeste ja lastele suppi kedawad paia sees, nenda kui meie perre eided; ei mitte: neil ei olle padda, egga ei mõista nad keta, kui ka padda olleks, nemmad sööwad ennamiste keit torest. Umba all surmawad nemmad ärra, mis hingelinne on, ja kes mitte wasto ei akka; suuremad ellajad agga, kui se sissalik, saawad kiwi ehk teiwaga mahha lödud, ehk tulles ärralämmatud ja kõrwetud, enne kui söma affatakse. Bättago Summal küll nende leiba, agga ei meie südda sedda roga wasto ei wõttaks, kui ka nälg käes.

Omma juttu Australia maa ellajatest lõppetades, tahhan ma teile weel paar sõnna ühhe piskofesse lomast räkida, kedda walged innimesesed, kes seal maal ellawad, ennam wihtawad, kui meie hunti ja karru wihtame. Se piskofe loom on üks kerbes,

musti lindu tiide peal njumas omma silmaga nähha saada. Se wäike reis ei matsa palju, kōppitad 60 eddasi ja taggasi. Seal on ka muid woeraid ellajaid nähha.

üks wägga riwata ja häbbematta ellajas. Temma waenlane ei anna inimessele metsas rahhu (se on walge inimessele, mustad ei panne tedda tähele, kas tedda mailmas on, wõi ollematta), lendab ümmer silmi, ja püüab ümmer körwu, et sa ärra tüüdid. Muidu temmast lahti ei saa, kui lö tedda furnuks. Mustad ei tõrju tedda mitte omma kallalt ärra, waid lassewad tedda rahhuga ninna all immeda, kus neid raggas leida on. Kui kerbesed nende ninna ei puhastaks, siis olleks nemmad allati niiswas. Kes sedda teab, kas se kerbes Jummalast seks lodud, et ta peab inimest wae wama, ja musta mehhe ninna arrima, wõi on ta nende holetumate laiskuse läbbi nenda nurjatumaks läinud; agga sedda meie teame küll, et need mustad mehed ärraräkimatta roppased on, ja et nemmad ennast ialdesgi ei pesse. Nemmad wõiswad ennesse kehha jaggedaste raswa ja õlliga ja wärwiwad film-näo sinniseks ehk kollaseks, kui wärwi kae pärrast on.

Nenda immelikkud kui Australia ellajad, on ka selle maa puud, poesad, rohhud ja keif, mis Jummal metsas ja põllu peal lasseb kaswada. Seal on keif wastatõsta ja otse kui sellepärast nenda lodud, et meie nähha saaksime kui üpris sügaw Jummal tarkus on. Meie peame, nende asjade peale wadates, Tawetiga hüüdma: „Kui suured on sinu teud, Jehowa! Sa olled keif targaste

teinud, maa on täis sinu pärrandusfi!“ — Meie puud aiawad süggise omma lehhed mahha, seal agga jäwad nemmad puu külge, ja toor saab mahha aetud. Sellepärast näeb mõnni puu wälja, kui üks wanna nirru fant, täis räbbalaid ja kalfsusi. Ja mis lehhed need fi on, mis need puud seal kannawad? Ei nad põlle õiged lehhed, egga õiged oklad. Riisad ja pispokessed, terrawa otstega, krabbisewad need nahkjad lehhed tuule käes, kui olleks puu täis kuiwand erne kauni. Need lehhed ei olle ka rohkelised, waid allid, ja annawad wähe warju. Mõnni puu on nenda raske, et ta wee sees põhja langeb; sedda suggu on need suured gummi*)-puud. Üks nende seast kannab ka wilja, agga se willi ei kõlba mitte süa, sest ta on kõwra kui luu ja kont, selle peale nugga ei akka; wäljas poolt on ta pehme, kui siidi rie. Meie pirniga ühte näggu, rippub ta wastatõsta, jänmeda otsaga puu külges.

Ka üks kenna kirsi-puu kaswab seal, agga imme küll: temma kiwi ei olle mitte marja sees, waid wäljaspidi, marja külles. Süggawas metsade sees kaswawad waarmarja poesad, wägga illusa marjadega, agga kahju, et neid mitte süüa ei wõi pista, sest nemmad on läbbi ja läbbi kuiwad

*) Gummi on wait, mis ka meie maal plumi ja kirsi puud wälja aiawad.

ja takkused. — Rohu-puu on ka wägga intsekt. Temma malsakas samm on lühike ja jämme, 4 kunri 8 jalga kõrge, lehte asemel aiab ta ülleweel otsast suure hulga pikka karredat rohtu wälja, mis ümmer ringi mahha rippub, kui soetud juuksed. Keskest sirgub ülleweel otas suur, liggi 8 jalga pikk ja penike warras wälja, se on temma öie kõrs, ja emalt võib möttelda, et üks must mees nälja pärrast omma odda senna puu otša istutand. Mustad mehhed agga tewad selle sirge wardast omma sõa riistu, misga nad ommad waenlaschi ja mets ellajad ärra surmawad, kui oddadega.

Ni tehwa, kui se maa puu wilja polest on, on ta jälle rikkas roside ja lillede polest. Rewwade õitsemad seal poesad ja rohhud wägga illufaste, ja täitwad maggusa aifuga metsad ja wäljad. Keif soia maa wilja puud, kui wiina-, õlli-, ja appelsini puud sigginewad seal ausaste, ja tassuwad rohke wiljaga sedda kullu ja waewa, mis nende ariminne maksab. Kes seal wiitsib põldu arrida, küllab se saab nähha, mittu ibba ta ülle seemne aita korjab. Sedda nissu, mis seal kaswab, ei olle meie film omma Gesti maal weel näinud.

Keif, mis ma teile põlluarrimisest, karja pidamisest ja wilja-puu kaswatamisest rāgin, ei pudu mitte musti mehhi, nemnad ei te mingisuggust tööd; meie Europa rahwas agga, kes seal maal ennaft asjutand, ellawad tööd tehhes ja waewa

nähhes, nenda kui Summal sedda on seadnud. Nemmad siis saawad ka toidust iggal aeal, ja korjavad warra, et, kui seia taggasi tullewad, wanna hea sees rahhuga omma palle iggi õnnistusest woiwad ellada. Sedda agga peame finni, et kuskil ilma orjamatta leiba ei saa. Widda suurem jõud põllu riippes hingab, sedda hoolsam olgu meie murre ja meie tö, sedda jõudu ennesse kasfuts üllesärratada ja walge ette tua. Summal, kes tööd on seadnud, õnnistab keifis paifus, nenda ka meie Geesti maal, sedda meest, kes temma kasfu täites, omma tö koormat kannab.

Juttu jätt.

Piddin õige lõppetust teggema ja teiega sedda puhku Summalaga jätma, agga ennäh! paar lehhe külge on weel tühjād: wöttan kätte, ja kirjotan need ka weel täis.

Küllab teie ollete ennegi kuulda saanud, et seal pol, kus päike loja lähhäb, kangel merre tagga, üks mailma jäggu on, mis Amerikats nimmetakse, noh, selle Amerika-maa asjust kõnneleme siis ka weel mõnni sõnna. Ei ma küll suurt pitka juttu ennam läbbe aiada, sest kui ma palju aega widan, jõuab Wihhi-pääw kätte, ja kauge-maa mehhes, kes seia ladale tullewad, tahtwad uut

kalendert osta. Mis ma siis teen, kui se ramat mitte veel walmis ei olle? Noh, waat' sellepärast.

Kuida teie Australia-maa pudega, kellest ma rääkisin, kofku leppisite? Teie pannite küll immets, et ma sealt maa kuuse ja männi puid ei nimmetand. Seal ei olle neid puid. Mõnni ehk kannab offaid, agga need offad on liig pikkad ja jämedad, kui konna-ossi. Mis offaspuu se ennam on?

Vähme agga Amerika maale, otsime seal, tulles aeg, ehk meie leiame mõnne mürraka, misga turrule wõiks minna. Olgu ta ni suur, kui tahhab, ärrap meie tedda metfast wälja weame, kui meie kolm tullist tätku raudwanke ette rakendame. Saab nähha.

Kuttame siis tullelaewaga ülle merre senna pole, kust se pehme tuul meile wihma uhhub, kui keit teised tuuled turrad on. Ma malletan, maa rahwas hüüdwad sedda tuult wessifaare tuuleks. Kui meie kussagil aega ei wiida, siis ullatame kolme, nelja nädala pärrast senna. Küllab meid seal juhhatasse, kust tee Kaliworni kanab. Kaliworni — sedda teab igga mees, on se kulus pool-saar, kus sulda kui pääwa kiwja jõe kaldas leida olla. Agga egga meie kulla pärrast senna lähhe, meil on seal muud teggemist. Meie ronni-me ülles mägedede otsa, ja watame järrele, mis seal on. Oh ja kulla-kuppukenne, waata, mis männid need on! Panne küll meie mända kolm tükki üks teise otsa, ei ullata siiski liggi. Kas sa

nääd, mis inime asju Summal siin on lonud! On need ka puud? need on linna firriku tornid! Minne raiu seddasuggust wanna meest mahha! Panne terve wald firwestega ta kallale, ei tea, kas saawad Siirri pääwast Wiikli päine ta wasto. Küll need on mehhe puud, et hirmu aiawad peale. Wõttame poisid wööd wööst ärra, seome kofku, ja mõedame järrele, kui jämme se mets-issand on. Mis sa tahhad tehha, ennäh, ei ullata veel! On kellegil ohhelikku kae pärrast? jättame otsa, ja mõedame ueste. Kas nüüd ullatab? — Ei ullata, pudub hea tüff. — Olled sa käest ärra! wiis wööd ja suur pitt ohhelik ei peaks ullatama. Tulle appi, kas se on keit üks puu! — Kus ta peaseb, egga ta kaks puud ei olle; üks ta on, ja ühheks ta jääb. Ei meie tedda kahheks ei te. — Jättame veel paar pastle paelo mõedu otsa, ehk siis aitab. — Küll saab! — Noh, mõedame nüüd ärra, mittu küski sülda saab. — Urjoh! üksteistkümmend sülda, ja veel otsuke peale kauba. Agga küll se on mürrakas! Ja waata temma korgust! ei Tallinna radusse torn põlle selle wasto middagi. Küssime küllamehhe käest järrele, ehk temma annab meile targemat otsust.

Kule mis külla mees ütleb, kes seal mõnda aastad elland. Ta ütleb: „Üks nende suurematte puude seast on ärrarakimatta waewa ja kulluga mõnne aasta eest mahha raiutud, ta on

tüüfast 24 jalga läbbi jämme, ja 75 jalga üm-
merringi olnud. Wiis meest on terve kuu aega
sagind ja raiund, enne kui mahha saand. Rännu
otfas, mis praego weel paar sadda sammu emal,
metša tuffa tagga, juurtega muldas puhkab, on
pulmad petud, kus 16 paari pulmalisfi tantšinas
olnud. Üks teine puu, kelle ladwa torm mahha
murdnud, on weel 300 jalga kõrge, ja ta sammas
on murtud otfast 2 raud = sülda läbbi jämme.
Temma endine kõrgus, võib küll arvata, on 450
jalga olnud. Need puud, mis teie siin näete, ei
olle mitte männid, waid Sedri-puud, kellest ka
Pibli-ramatus loete, et kuningas Salomo neid
Libanoni mäelt, Frami käest templi ehitamisse
tarwis murretsend. Nende offad on wihtas, ja
pehmemad, kui männi offad. Neid puid, mis 250
kunni 280 jalga kõrged, on siin palju leida, ja
teie wöite sest kõrgusest wiiget arru saada, kui teie
omma laane kuused ja männid möedate, ja leiate,
et keige suuremad nende seast 90 jalga, ehk wähhe
peale sedda, kõrged on. Ja wadake, kui sirged ja
silledad need puud on. Kas leiate offa samba
külles, paari kümne sülla peal? Need on meie
Kaliworni metša Koliatid.

Jah! aiwa Koliatid. Agga kes meid ussub,
kui meie omma koddu nendest rägime? Rahwas
affab meid urjutama, ja wallestikuts soimama.
Minne nüüd weel Kaliworni saare peale, suuri

puid watama, fäh! koddu ei usta, mis ja seal
omma filmaga näggid. Üks puhhas! uskuge, ehk
uskmata, agga többe jääb töeks, ja Kaliworni
puud ei holi mitte teie usust; nemmad on xi
suured, kui meie neid näggime ollewad, ja nad
kossuwad ka weel. Meil on tunnistusse mehhi,
kes meie juttu töeks tewad, kui sedda tarwis lähheb.
Waat', se ep se on: igga maal on isfi puud ja isfi
pöesad. Meie ei wöi neid mitte omma tolfi pul-
gaga möeta, miska koddu kunske ja mändi möe-
dame, wöera maa pudel on ka üks wöeras möet.
Kes võib teada, kui suureks meie metša puud
kaswaksid, kui neid lasfeks rahhuga kaswada.
Meie ei läbbe odata, kunni puu kasu täis saab,
waid raiume sedda enne aegu, saggedaste ka ilma
loata mahha. Kelle süi se süis on, et meie met-
šad nenda willetsad ja wöera maa metšade wasto
nenda maddalad on? Möistame kohhut isfi
enneste peale ja wöttame ennestelle ette, eddes-
piddi metša hoida ja harrida, et meie koddu maal
ka Summala imme asju nähha saaks. Süis ep
ollets meil waia, suure fulluga ülle merre sõnda,
wöeraid puid immetellema; stis leiaksime omma
metšades mönne Koliati, kelle filmi wadates, küb-
bar peast mahha langeb.

Kaliworniist taggasi tulles, wöttame waewaks,
lõune pole reisida, Brasilia maale, seal kiidetakse
ka suured paksud metšad ollewad, kus innimesse

jalg mitte weel ei olla läbbi kõndind, ja kus palju woeraid ellajaid leida. Vähme, wehhed, watama, kas on nenda, kuidas öldakse ollewad. Tee on küll pitt ja tüf merd, teine maad, agga mis meil sest luggu? meie saame laewa ja hobbusse öllal priskest eddasi. — On agga küll kangel Kaliwornist ärra, se Brasilia maa, reisi et sull tüddinus käes, ei tee tahha otša lõppeda. Ja on siin sedda palawat, mis nõrgestusse peale aiab, otse kui fauna leil. Sea weel, et märjusest rohkest leida, muido olleks surm warraks. No küll selle triip hoone sees puud ja willi sigginewad! Waata, wenni-kenne! mis mets siin kasvab. Et küll Kaliworni sedri puid siin ei olle, siiski aiab se lehtmets omma rögatuma sammastega hirmo peale. Ennäh, mis raggas need puud siin on, üks teise naial lāngus, mõnni sirge kui püts, mõnni kõwwer ja oksinne kui meie maa tamm. Ühhe jured maast wäljas, kui olleks ta ülles howatud, teine näitse üllewelt allaspiddi kasvawat, sest ta latw, täis punnasid bīsa, rippub kõifudes teiste okste wahhel. Seal jälle mäsib ennast üks keere, nenda kui ummalad immer ridwa, pikki puu sammas taewa pole, et ka päitest nähha saaks, ja waata, mis jämme ja sitte ta an, kui kannepinne kõis. Mingo selle raggadikku sisse hunt ehk farro, ei innimesse südda julge fenna miina. Wotta küll kirwes kätte, ja rain enneselle teed, — ei se mõedu middagi. Nende

pnude ladwad on kui hõlega ühte punnutad ja kõitega kofku kõidetud, ni paksus lehtes, et sealt pääwa wirud läbbi ei paista. Nemmad kasvawad ühhe teise wõidu: kes jõudsam on, lāmmatab nabre ärra, ennesse ellu ummuffest peastes. Mõnni puu, mis omma pea ülle teiste sirrutab, ja selle igga õige pikka arwat ollewad, on täis sammast ja muid koerkappa mehhi, kes tedda kuiwaks immewad ja tedda selle läbbi enne aegu ärra surmawad. Mets on täis ärra lāmmatud ja pihhas-tand puid, mis puttukad urbses aiawad, nenda et nad iirifesse aea pärrast suure mürrina ja kārri-naga mahha langewad, kus nad ärra mādandes tulles seltjile maad rammustawad.

Siin metsas on keiksuggu kallid wärwi puid leida, misga meie naesed koddu lõnga wärwivad. Teie teate küll, kui raske se puu on, mis kaup-mehhed brasili-puuts nimmetawad, ja et ta kõwwa on, kui sarw; tunnete ka mahhoni puud, sellest tislariid satstelle ello maea risttu tewad: neid puid on siin ülle arru kasvamas.

Metsad on ka siin maal, nenda kui iggas kohhas, hingelisse lomade ellu pait. Küll on siin suuri fiskjaid metsalisfi, kes omma mõõrgamisega õsel ihhu karwad püsti aiawad; küll ka arrawerrelisfi hirweid, pödrasi, lamba ja kitse suggu mälletsejaid ja teisi ellajaid, kes pääwa aegu metsa all kepsu lüies toidust wõttawad. Orrawad ja naljakat

ahwid hüppawad willistades ja keelt plaksutades, sabbad forgus, ühhe puu pealt teise peale, fiigutawad ennast sabba pididi puu rao külges, ja löwad aea witels kufferpalli ja hundi rattast. Ja neid puttufaid, mis siin, kui tulles sädmed, üks seia, teine tanna, lendawad, on kui pihha ja põrmu; ühhe punnased, teised sinnised, kirjud ja wiffertaari karwalised, pörrisewad nemmad omma hiilgawa tiwastega, maggusad roga otsides, ühhe öie pealt, teise peale. Keit mets ellab ja kõllab laulust ja kistsast, misga linnud ja muud loomad omma rõmu ehk hädda kulutawad. Pappukoid, need illusad linnud, musta kõwwera nokkadega, kistsendawad, möda offi nokkapididi ronnikes ehk lennates; räästas laulab poesas warjul omma rõmu laulu maggusa healega; Manafin, üks lind, meie musta räasta suurune, fedda orrila mängiafs hütasse, puhhub omma willet, otse kui olleks temmal weike orril kahhefsa mõnnusa willega ollewat. Temma laulab meie õpikku luggu, ja lissab ommast peast weel palju jure, nenda et õpit temma wasto fehwa laulik on. Tufan ehk pippra lind, lõugutab omma määratu nokkoga, rähna feltsis, kes jälle puid metsas raiub, kui teo mees firwega. Ülle feigi teiste laulu ja willet on Uraponga linnu heal, misga temma kõrges puu latwas innimest ärra kofkuma teeb. Selle linnu heal on sesamma, mis seppa paiaf kulufse, kui sepp amrega allasi

peale lööb. Kes tedda kaugeft tuleb, mõtleb tweste seppa ollewad, kes hobbose rauda allasi peal taub. Kui suurufessed on meie Gesti maa feige wähemad linnufessed? Pissemaid ei tahha naljalt leida, kui tihhane ja paio lind on; agga waata, mis tissofenne kolibri on. Ta penikenne hiilgam fehha ei olle juurem ühtegi, kui mets messilasfe fehha, ja nok ni suur ja terraw kui kaddata offas. Temma on öige üks illus pissoke mängi assi teiste lindude seast, agga julge ja affaja, näälleb ta allati teistega, ja saab wõitu suurematte ülle. Otse kui messilane upputab ta ennast öie rüppe keit omma fehha, ja immeb öie maggusad. Temma munnafeessed on parraja erne ibba suurufed; pesssa, teddre munna suurune, rippub nödra offa külges.

Meie ei olle sedda illu ja ehtid ommal maal unneski näinud, mis Brasilia metsas igga puu offa peal nähha saame. Maalder ei wõi illusamald liblikaid malida, kui need on, mis siin tuhhande kaupja sarrawa ja põllewa tiwadega, kui roosi pöesa öied, tuuleft laiale puhhutud, ümmer ringi lendawad. Siin on illu polest küll selle maailma parradisi aed, agga sedda rahhu ja õnne, mis ärra kaudatud parradisis innimest täitis, ei olle siin mitte leida. Waew ja hädda on siin temma ossaks, nenda kui iggas paisus, kuhhu ta omma pattuga lähheb. Se mailm ep olle feige omma illuga muud, kui üks hädda org, kus keit

loom piffi filmi otab Jummalaste ismumist. Reige rikkusse ja illu kõrvas on siin ka palju õppardus ja risti kanda, kunni surm kirratsemisest ärra korristab. — Mõttelge, kui jätk se on, metsas ehk waino peal madduga kofko juhtuda, ja maddasi ja hirmsaid nöel-usa on siin palju. Jämme, kui parras männi palk, kolm, nelli kässi sülda pilt, võib maddu ärja mahha rõhhuda ja temma luud purruks murda, mis siis pattune inimese selle mõrtsuka wastu on! Seal ei aita sinno rammu ühtegi, sa olled temma lülide sees kui nõdder pilliroog, mis ta jonega ärra murrastab.

Kui maddu ühhe suure ellaja kätte saab, murrab ta esmalt, kui jo öldud, temma koudid purruks, offendab siis niilwa wälja, sellega surnud tehha libbedaks tehhes, aiab siis löuad pärrani lahti ja affab ennast, kui kitsast sukka, ülle surnu käärima. Se wiwib kaua aega, enne kui ta lülli awalt eddasi käärides, selle tööga walimis saab. Mittu päawa pärrast sõmist on ifka weel nähha, kus kohhas ta kõhtus allaneelatud warra seisab. Senni, kunni ta keik saab ärrakuppandat, on ta ni rammutu, et ta enlast eiliguta, siis võib tedda mattraga mahha nottida.

Kui Jummal ello ja terwist annab, ehk ma siis tulleswa aasta teile nende maddudest ja mõnue teise Brasilia maa ellajast laiemalt juttustan, ja ka pildi peal näitan, kuidas need ellajad on.

Teile heat uut aastad sowides, jättan teid sedda puhka Jummalaga.

Misga mõnni inimese enneselle igga pääwast leiba tenib.

Teie ollete küll nähha sanud, et larrud ahhela otsas tantitalse, ja rahha eest näidetakse; liinas ehk ollete ka näinud, kuidas pilli-kasti mehhed omma wälja oppetud ahwidega rahha teniwad; sedda immet teie agga ep olle weel mitte nähha egga kuulda sanud, et inimesse kawwalus weel laugemalle ullatates, ühhe looma, kedda wanna inimesse film ei selleta, tõlla ette rakkendab, kus jälle teine kutsariks pufki peale asjutud. Nende pääwade sees, se on kolm nädalat enne Mõhkli pääwa, on siin Tallinnas üks mõera maa mees, kes sedda imme asja rahha eest näitab. Temma on neid põllatud, musti, taejalgsid ellajaid, kedda meie hõlega tagga aiame, ja põigla küine all ärra hukkame, kui põuest tätte same, ahhalasse ja ahhelatega tõlda weddama pannud. Ühhele tõmmand temma wigguri Jürri mamfelli tribulisse üllikonna selga, ja seadnud tantsuma; teine aiab kiige ratatse ümmier, sedda samma juggust, kui teie wirru warrawa juus näate; kolmas ronib kometjandi wisi mõda kōit eddasi; neljandamad weawat rulli, misga post ulitsaid silitakse. Ma ütlen: film ei selleta neid nähha, sest kui suuruke on kirp? Kui hea liiwa terra. Suureks teggewa klaasi läbbi kossub ta nähtawaks, keige omma riistadega. Igga üks, kes sedda immet tahhab nähha sada, maksab 25 koppikad. Tännini on inimese kirpu toiminud, nüüd agga tõidab kirp inimesest.

Aasta ümber lastorahwa tööd

1867mal aastal.

Nääri- ja Röönlä-kuus on rehhed peksta, laubaga turrule minna, heinu kōjo weddada, lojuste eest muret kanda, linne-

puude järele waadata, kudduda, fedrada, põlloriistad parandada.

Paastu-suus: ahjo ja hoone ehitamise tarwis puid raiu da ja wäljamehdada, lojuste eest muret kanda, kudduda, kanadhanduma panna.

Juri-suus: ajad parrandada, kraawid ja teed puhhastada, hooned ehitada, sõnnikut weddada kapsta ja kartohwli maa peale, hargi õpetada ifkes käima, kapsta labbad kaewata ja kapstad külvata, õuna ja marja puid puhhastada, heinamaad puhhastada, künda, herner ja läätsid külvata, kaerad külvata, aned handuma panna.

Rehe-suus: künda, oad, herner ja läätsid külvata, suured odrad külvata, kartohwliid maha panna, oad istutada, linnad ja kannepit külvata, lõngu ja riet wärwida, kangad pleekida, linno-puude järele waadata.

Jaani-suus: kapstad ja kaalid istutada, kartohwli maad äästata, rukki maa peale sõnnikut weddada, lesja künda, kattufsed parandada, teed sillutada, heinu teha.

Heina-suus: kartohwliid mullata, sõnnikut weddada, heina niita, linu kikkuda, mesilaste pere järele waadata.

Peikuse-suus: wilja leigata, rukkid ja nisso külvata, linu kiskuda, lambad niita.

Mihkli-suus: süggisest heina niita, wilja leigata, kartohwliid illeswõtta, rukki-lõrs künda, linu leotada, õunad mahawõtta

Wiina-suus: linno-puud ärrawõtta, kapstad ja kaalid ajast ärrawõtta, künda, reht peksta, kaubaga turrule minna, kapstad sisseteha, aned nuuma peale panna.

Talwe-suus: liwwa wäljakaewata, teed parrandada, haggu teha, anned tappa, kaubaga turrule minna, linu lõugutada ja ropstada, lambad niita, lojuste laudad parrandada, saanid ja reed parrandada, sead nuuma peale panna.

Jõulu-suus: reht peksta, haggu ja puid weddada, kaubaga turrule minna, linad suggeda, fedrada, lojufsid tappa, heinu weddada.